

Kämpa mot fantomer?

Fantom är kontur eller form av något som inte materialiserar. Fantomer uppfattas men de är inte där. Avtal, transaktioner, varor och företag som används i bedrägerier men bara existerar på pappret kallas ibland fantomer.

Ordet kommer från grekiska phantazein: orsaka att något syns. Samt även från grekiska phainein: att visa. Det är vanligt att psykologisera ordet så det blir ett hjärnspöke. Här försöker jag istället objektivera det. Objekt presenteras och utformas så det gestaltar något annat, något som inte är där eller som är annorlunda än sin gestaltning. Trolleri är inte privata fantasier utan faktiska tricks som flera kan uppfatta och medverka i. Jag tror egentligen inte trolleri har passiva åskådare, man dras med i tricket, och man är med och medverkar i att skapa skenbilden.

Fantomsfärer

Delar av politisk teori, samhällsvetenskap, 'vänstern' och protestgrupper skapar fantomer i formen av sfärer. Små konkreta, lokala handlingar pekas ut som representanter för väldiga sfärer.

Jag har åkt genom olika samhällen på fem kontinenter men ingen har någonsin pekat ut var Kontrollsamhället ligger, eller det där Kapitalistiska samhället, eller Civilsamhället.

När jag säger att jag åkt genom samhällen på fem kontinenter tror en del att jag menar Kulturer eller Civilisationer, två andra fantomer. Fast jag syftar på byar och städer. Verkliga samhällen kretsar kring torg. Precis som marknader är på torget.

Men hallå! Vet någon vilken gata som leder till Marknaden? Och i vilket hörn hittar jag Marknadskrafterna?

Du där, jag känner mig lite ensam vet du var det Sociala ligger?

Ursäkta, skulle någon av er kunna fråga Makthavarna var någonstans de förvarar den där Makten de har?

Och snälla, kan någon hjälpa mig att hitta vägen ut ur Kontexten?

Hur undviker vi att skapa fantomer?

I min något barnsliga retorik i stycket ovan börjar jag: "Delar av politisk teori, samhällsvetenskap, 'vänstern' och protestgrupper ...". Hur kan jag säga detta utan att göra ex samhällsvetenskapen och vänstern till fantomer?

För att finna metoder att undvika fantomisering kan vi analysera två av historiens största sociala system: hälsningscermonier och familjer. Vare sig kapitalism eller nationalstater har brett ut sig så mycket och blivit så stora som familjer och hälsningar. Ifall mikro och makro är mått på omfattning och utbredning är hälsningar och familjer mer makro än nationalstater. Historiskt är hälsningar och familjer också bland de första systemen att bli globala. Men de pekas inte ut som väldiga sfärer och fantomer. Vi ser dem som många. Vi ser hur de upprepas och imiteras i fantastisk omfattning.

Det är inte så att alla hälsningar liknar varandra. Olika hälsningar skiljer sig från varandra. Vi kan se skillnader eftersom vi uppfattar att de gör motsvarande saker. Men vi ser aldrig en omslutande väldig Hälsning.

Samma gäller familjer. Vi ser skillnader just för att vi kan koppla ihop olika familjeformer. Vi tror oss dock sällan befinna oss i den väldiga Familjen. När vi ändå nostalgiskt pratar om att vi alla tillhör samma familj så är det snarare metafor för någon annan fantom, som Samhället.

Att dansa salsa tar plats

Jag dansar salsa och jag kan känna igen salsa genom att folk dansar tre danssteg på fyra taktslag, rytmerna kretsar kring afrikansk klave, basen spelar inte på första taktslaget, folk dansar med vinklade armbågar aldrig raka armar, dansturererna är i stort sett samma som bugg, fast översatta till salsans steg. Och så är det en massa andra detaljer jag är omedveten om men som jag flitigt använder. Skulle jag och mina vänner analysera salsa skulle vi ta upp svärmar av instrument, klubbar, koder, regler, rytmer, steg och rörelser. Men vi skulle aldrig peka ut en väldig Salsa-sfär som omslöt oss.

Nästan allt i salsa hittar vi i andra danser och musikstilar, men inte i just den kompositionen. Salsa betyder sås. Dansare och musiker behöver blanda för att det ska bli salsa. Det genuina kan inte bli salsa. I salsa-metropolen Göteborg är

det vanligt att blanda jazz, afrikanskt, hip hop och ball room. En chilensare lägger även in balett vilket är irriterande för det tar sådan plats på dansgolvet. Visst, salsa tenderar att klumpa ihop sig.

Salsa tar plats. Danssteg och turer handlar om att ta plats. Det innebär att dansspår eller individuella dansare även dansar med dem i närheten. På ett komplext sätt produceras visuella och känslomässiga mönster på dansgolvet. Dessa strukturer kommer dels från att handlingar möter handlingar, dels från att reglerande salsaturer möter rytmer och musikaliska uttryck, dels från att scen, bardiskar och väggar agerar med i dansen. Dansandet men även baren producerar dragningskraft och affekt. Cirkulation uppstår runt gravitation. Det finns ingen stor, generell salsastruktur som styr. Struktur blir snarare verb än substantiv: strukturerande. Strukturer agerar.

Salsan blir knappast fantom själv men den hänvisar dock till andra fantomer: Som om det skulle kunna finnas en afrikansk rytm. Det finns givetvis många olika rytmer i Afrika. Det är mycket möjligt att det som kallas afroklave är vanligare på vissa platser i Latinamerika än på många platser i Afrika.

Svärm av dansare som paradigm för makt och motstånd

Salsan ger verktyg för att bättre greppa hur stater och kapitalismer svärmar snarare än sväller upp som sfärer. Svärmar av handlingar, steg, turer, golv, stolar och bord hamnar i resonans med varandra. De dansar med varandra.

På samma sätt som vi undviker att göra hälsningar, danser och familjer till väldiga helheter, assemblage, substanser eller sfärer är det möjligt att undvika att göra vänster, kapitalism, vetenskap, stater, samhällen till väldig sfärer eller containrar. Genom att undersöka vilka korridorer, arkiv, protokoll, regler, blanketter, underskrifter, samlingar, kroppsrörelser, torg, hänvisningar, utpekanden som arbetar med eller mot varandra upptäcker vi hur stater och även kapitalismer svärmar. Precis som vänster och feminism svärmar.

Transaler hoppar mellan kontexter

Dessa svärmer är sällan låsta till en plats. De handlingar som ingår i svärmen är sällan inlåsta i svärmen. Handlingar och saker lokaliserar och dislokaliserar.

De dras till varandra och klungar ihop. De ger sig ibland iväg och börjar verka på andra platser.

Gilles Deleuze kallar det som kan hoppa över till nya lokala sammanhang för universaler. Andra kallar dem absoluter, då de inte är bestämda av sammanhanget. Själv använder jag ibland transaler.

När vi uppfattar hur stater, kapitalism, civil olydnad och feminism svärmar ser vi hur de blir mer jämlika än om de hade varit sfärer. Det blir inte längre självklart vem som dominerar i en situation eller på en plats. Det blir därmed möjligt att upptäcka hur stater dominerar på många ställen och hur feminism dominerar på andra.

Teorier som är med och skapar fantomer och sfärer förutsäger vad som styr och domderar. Ordningen är redan ordnad. Detta osynliggör hur motstånd och makt agerar som svärm för att fortleva. Hur sårbara de är. Hur följsamhet mot varandra, och hur intensitet drar till sig fler handlingar och fler saker till svärmen. Fantomer osynliggör den ontologiska jämlikhet som finns mellan makt och motstånd.

Per Herngren

2011 10 20, version 0.1.1

Kapitalism vaccineras mot demokrati

Här i Göteborg finns många bra organisationer som fungerar demokratiskt. Men flertalet organisationer, institutioner och företag i Göteborg organiseras fortfarande som diktaturer. Så vad hände med kampen för demokrati?

Kapitalism har gjorts alltmer immun mot demokratiska interventioner, visar den tyske sociologen Wolfgang Streeck. Detta sker genom att kapitalism avdemokratiseras. Frågor om rättvis fördelning av makt och resurser görs

irrelevanta. Immuniseringen av kapitalism sker dessutom genom att demokrati avekonomiseras. Demokratier undviker att intervensera i företag.

Metoder för att vaccinera kapitalism mot demokrati

1. **Fackförbund ekonomiserar sin kamp samtidigt som den avdemokratiseras.** Istället för att genom proaktiva strejker bygga demokratier på företag, institutioner och avdelningar så reducerar flertalet fackförbund sin kamp till löner och ekonomisk ersättning.
2. **Hyresgästföreningar ekonomiserar sin kamp samtidigt som den avdemokratiseras.** Istället för att kämpa för demokratiska bostadsområden så förhandlar hyresgästföreningar om hyra. Samt till viss del om belysning och liknande funktioner.
3. **Demokratiska fantomsfärer.** Genom att göra en riksstyrelse eller ett parlament demokratiskt produceras en virtuell sfär som döljer att flertalet grupper, organisationer, institutioner eller företag inom denna fantomsfär fungerar som diktaturer. Ett område med en överväldigande majoritet diktaturer uppfattas ändå som demokrati. (Se [Postdemokrati](#))
4. **Protest förvandlar kamp till negation.** Genom att fokusera på protester, att vara emot verksamheter och beslut, tas kraft från att innovativt bygga olika former av demokratier. Demokratier som i sin tur hade kunnat utföra demokratiska interventioner i diktatoriska organisationer. Regering pekas genom protester ut som regerande, de som borde lösa problemen. Den egna gruppen och organisationen avsätts därmed som regerande. (Se [Postprotest](#).)
5. **Avdemokratisering av ägande.** Världens största aktieägare, pensionsfonder, har förminskat sig till *ansvarslösa ägare*. Pensionsfonder skulle revolutionera världen ifall de demokratiserade sitt ägande. "Vi är ägare! Och genom vårt ägande bygger vi det samhälle vi vill leva." Istället har pensionsfonder avdemokratiserat och neutraliserat sitt enorma inflytande. Fackförbund och religioner är andra stora aktieägare som avdemokratiserar sitt ägande. De vägrar ta ansvar för de samhällen där vi lever våra liv.

Kan någon komma på fler exempel? Skriv gärna kommentarer!

Per Herngren
2013 11 27, version 0.1

Metod

Jag använder *symmetrisk analys* av organisationer, vilket jag börjat kalla *jämlig metod*. Organisationer analyseras med samma metod oberoende av om det är stater, företag, institutioner, ideella föreningar eller familjer.

Referens

Wolfgang Streeck, *Köpt tid. Den demokratiska kapitalismens uppskjutna kris*, Bokförlaget Daidalos, 2013.

Per Herngren, [Demokrati blir postdemokrati](#), 2012.

Per Herngren, [Postprotest](#), 2005.

Maktordningar

Ordningar behöver hela tiden ordnas. Ordningar måste därför alltid vara lokala. Väldigt lokala! Eller det är snarare så att de lokaliserar. De placerar och flyttar undan. Det vi uppfattar som stora maktordningar är egentligen enträget ordnande.

Sortera och ordna

Maktordningar är som ordningen på bibliotek. Böcker sätts in i hyllor före och efter andra böcker. Många böcker hålls isär. De hör inte ihop. De ska inte sorteras ihop. De ska inte bestämma varandras placering, inte mer än att de ska hålla sig undan från varandra.

Böcker på bibliotek har sällan en fast plats, det är själva sorterandet som bestämmer platsen. Så en bok kan hoppa upp eller ner i hyllorna beroende på var andra böcker placeras.

I ett levande bibliotek blir det ett fasligt flyttande av böcker. Men så måste det vara, annars skulle ordningen snart kollapsa.

Så varje gång jag trycker in en bok på sin plats i bokhyllan åberopar jag en ordning. Ordningen finns där i handlingen. Det skulle inte gå att ordna om ordningen inte fick plats i handlandet, i sorterandet. För att en ordning ska fungera behöver den kunna bli mindre än handlingen.

Stora maktordningar är fantomer

Det där med att prata om patriarkatet eller kapitalismen som stora ordningar blir att dölja själva ordnandet. När vi uppfattar väldiga maktordningar är det snarare fantomer vi uppfattar.

Fantomer är konturer eller former av något som inte materialiserar. Fantomer uppfattas men de är inte där. Ordet kommer från grekiska phantazein: orsaka att något syns. Samt även från grekiska phainein: att visa. Det är vanligt att psykologisera ordet så det förstås som ett hjärnspöke. Här försöker jag istället objektivera det. Objekt och personer flyttas och ordnas så ofta att det uppfattas som en väldig koloss, vilken egentligen inte är där. Vi uppfattar en mäktig koloss som tycks omöjlig att förändra. Hmm, men det är ju själva förändrandet som är ordning.

Ickevåld och hacktivism

Ickevåld är ingripande i en ordning, eller i ett ordnande om vi ska vara precisa. Ickevåld är att ordna ett ordnande på andra sätt. Ickevåld är att etablera ny ordning.

Ickevåldets ordnande börjar genast tränga undan andra ordningar. Vilket ofta lockar till sig en ordningsmakt som försöker ställa ordningen tillrätta igen. Det innebär dock att ordningsmakten försätter sig i underläge. Ordningsmakten gör sig till en proteströrelse, som protesterar och försöker hindra den nya ordningen. Ickevåld vänder på vilka som utför och vilka som protesterar. Vakter, polis och åklagare blir proteströrelser. De protesterar mot vad vi börjar etablera.

Det här sättet att förstå politik blir ännu tydligare i hacktivism. Hackare gör inte något vid sidan av en ordning. De hackar en etablerad ordning så den

fungerar annorlunda, förhoppningsvis bättre. Andra hackare lär sig och uppfinner ännu bättre sätt att hacka ordningen. På så sätt smittar hacktivism av sig. Det är denna smitta som blir politisk förändring.

Alla ordningar har från början hackat andra etablerade ordningar. För att själv kunna etablera sig. Det gäller även revolutioner. Ingen revolution skulle kunna bli revolution genom att börja om från början.

Per Herngren

2014 03 20, version 0.1.2

Utkast för boken *Mode & Motstånd* av Otto von Busch och Per Herngren (Korpen 2016).